

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบในการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive research) เพื่อศึกษาผลการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์สุขภาพชุมชน ตามเกณฑ์มาตรฐานของศูนย์สุขภาพชุมชน จังหวัดพิษณุโลก ในช่วงระยะเวลา ระหว่างเดือนตุลาคม 2550 ถึง มีนาคม 2551 โดยมีวิธีการศึกษาแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาผลการดำเนินงาน ของศูนย์สุขภาพชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

1. ประชากร ศูนย์สุขภาพชุมชนในเขตจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 153 แห่ง
2. เครื่องมือ แบบสอบถามการดำเนินงานตามเกณฑ์มาตรฐานศูนย์สุขภาพชุมชน ใช้ตามเกณฑ์การประเมินรับรองมาตรฐานศูนย์สุขภาพชุมชน ของสำนักพัฒนาระบบบริการสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ปี 2546

3. การหาคุณภาพเครื่องมือ

ความตรงตามเนื้อหา (Content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมข้อความให้เหมาะสมด้านภาษาและความชัดเจนของเนื้อหาตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำไปทดลองใช้กับศูนย์สุขภาพชุมชน จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 30 แห่ง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ถึงสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ผู้อำนวยการโรงพยาบาล สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ศูนย์สุขภาพชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยผู้วิจัยได้เดินทางไปทุกอำเภอ เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2 ดำเนินการเก็บข้อมูล

4.3 บันทึกข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

4.4 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล หากมีความผิดพลาด ดำเนินการแก้ไขข้อมูล

ให้ถูกต้องก่อนนำข้อมูลไปวิเคราะห์ในลำดับต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

5.1 ข้อมูลทั่วไป วิเคราะห์ด้วยความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย

5.2 เกณฑ์มาตรฐานศูนย์สุขภาพชุมชน วิเคราะห์ด้วย ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์สุขภาพชุมชนตามเกณฑ์มาตรฐาน ของศูนย์สุขภาพชุมชน จังหวัดพิษณุโลก

1. กลุ่มตัวอย่าง จากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยวิธีการจับฉลากเลือกศูนย์สุขภาพชุมชน 3 อำเภอ จากทั้งหมด 9 อำเภอ แบ่งเป็น

1.1 ศูนย์สุขภาพชุมชนที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานศูนย์สุขภาพชุมชน ที่มีคะแนนประเมินมากที่สุด อำเภอละ 1 แห่ง รวม 3 แห่ง

1.2 ศูนย์สุขภาพชุมชนที่มีคะแนนประเมินน้อยที่สุด อำเภอละ 1 แห่ง รวม 3 แห่ง รวมศูนย์สุขภาพชุมชนทั้งสิ้น 6 แห่ง

1.3 ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้รับผิดชอบงานศูนย์สุขภาพชุมชนของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิษณุโลก สาธารณสุขอำเภอ ผู้อำนวยการโรงพยาบาล เจ้าหน้าที่ศูนย์สุขภาพชุมชน นายกเทศมนตรี/นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และประชาชน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

2.1 ผู้วิจัยเอง

2.2 เครื่องบันทึกเทป

2.3 แนวทางการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานตามเกณฑ์มาตรฐานศูนย์สุขภาพชุมชน

3. การหาคุณภาพเครื่องมือ

3.1 ความตรงของเนื้อหา (Content validity) และความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมข้อความให้เหมาะสมด้านภาษา และความชัดเจนของเนื้อหาตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากคณะสาธารณสุขศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร ถึงสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ผู้อำนวยการโรงพยาบาล สำนักงาน

สาธารณสุขอำเภอ ศูนย์สุขภาพชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยผู้วิจัยได้เดินทางไปทุกอำเภอ เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2 ผู้วิจัยเป็นผู้รวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

4.3 ขึ้นสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อให้เกิดความรู้สึกไว้วางใจและให้ข้อมูลที่เป็ความจริง ผู้วิจัยได้ปฏิบัติดังนี้

- แนะนำตัวเองและชี้แจงวิธีการรวบรวมข้อมูล และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ขออนุญาตบันทึกเสียง ประมาณระยะเวลาในการสัมภาษณ์ การรักษาความลับและการพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูล โดยแจ้งถึงการใช้รหัสเฉพาะของผู้ให้ข้อมูล แทนการใช้ชื่อและนามสกุลจริง และไม่เปิดเผยชื่อในการนำเสนอผลงานทางวิชาการ

- ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้ซักถามถึงข้อข้องใจ ในประเด็นต่างๆ และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องการทำงานในศูนย์สุขภาพชุมชน จากนั้นให้ผู้ให้ข้อมูลหลักแสดงความยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัย

4.4 ขึ้นสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ทำการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

- ผู้วิจัยชี้แจงให้ผู้ให้ข้อมูลทราบถึงประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากผลการวิจัย และอธิบายให้ทราบถึงความสำคัญ และคุณค่าของข้อมูลที่จะได้รับจากผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้เกิดแรงจูงใจแก่ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

- ผู้ให้ข้อมูลหลักได้นัดเวลาในการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสะดวกในการให้สัมภาษณ์ และจัดสถานที่ในการให้สัมภาษณ์ให้เป็นส่วนตัว เพื่อสร้างบรรยากาศการสัมภาษณ์ ไม่ถูกรบกวนหรือเปิดเผยเกินไป นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประพฤตินบนพื้นฐานของจริยธรรมของการวิจัย โดยผู้วิจัยเดินทางไปพบผู้ให้ข้อมูลหลักก่อนเวลานัดหมาย เป็นนักฟังที่ดี ไรต่อความรู้สึก โดยแสดงความสนใจและมีปฏิริยาตอบทางท่าทาง อารมณ์และเนื้อหา และฟังน้ำเสียงและการพูดที่ไม่สุภาพ หลีกเลียงการพูดตำหนิ กระตุ้นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระในการแสดงออก ซึ่งความรู้สึกนึกคิด และระวังการแสดงความคิดเห็นที่จะชี้ของคำตอบให้ผู้ให้ข้อมูลหลักโดยไม่ใช้คำถามนำ เมื่อได้รับคำบอกเล่าที่คลุมเครือไม่ชัดเจน ผู้วิจัยใช้การถามซ้ำในประเด็นนั้น ๆ เพื่อให้ได้ความกระจ่างมากที่สุด

- ผู้วิจัยใช้วิธีการจดบันทึกรายละเอียดและข้อสังเกตต่างๆ ลงในแบบบันทึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องมากที่สุด

4.5 การปิดการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยกล่าวขอบคุณผู้ให้ข้อมูลที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เพื่อสร้างความภูมิใจแก่ผู้ให้ข้อมูลที่ได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิจัย และขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป ในกรณีที่ยังมีประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนและต้องกลับมาขอข้อมูลเพิ่มเติม

4.6 สิ้นสุดการเก็บรวบรวมข้อมูลเมื่อข้อมูลมีความอิ่มตัว (Saturated data) ซึ่งในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยพิจารณาจากการที่ไม่สามารถค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมได้อีก และผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจตรงกันกับข้อมูลที่ได้รับ

5 การวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

5.1 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลถอดเทปที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ (Verbatim) ออกเป็นบทสนทนาที่เป็นตัวอักษร ตรวจสอบข้อมูลโดยเปรียบเทียบจากการฟังเทปหลายๆ ครั้ง

- ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์สาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศูนย์สุขภาพชุมชน ตามเกณฑ์มาตรฐาน ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงาน และแนวทางในการพัฒนาศูนย์สุขภาพชุมชนตามเกณฑ์มาตรฐานศูนย์สุขภาพชุมชน

5.2 ความน่าเชื่อถือของงานวิจัย (Trustworthiness)

ความน่าเชื่อถือของการวิจัย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินขั้นตอนการวิจัยที่แสดงถึงความน่าเชื่อถือของการวิจัยดังนี้

1) ความเชื่อถือได้ (Credibility) หมายถึง ความถูกต้องและความเชื่อถือได้ของข้อมูล ประกอบด้วย

- ผู้วิจัยให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบทุกขั้นตอนของการวิจัย (Member checking) โดยสอบถามกลับไปยังผู้ให้ข้อมูลในประเด็นต่างๆ ว่าความคิดเห็นนั้นมีความถูกต้องกับข้อมูลเบื้องต้นหรือไม่ โดยผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อเสนอแนะ หากข้อมูลที่ได้ไม่ถูกต้องตามความคิดของผู้ให้ข้อมูล และหากมีประเด็นที่เข้าใจไม่ตรงกันจะพยายามอธิบายและปรับความเข้าใจให้ตรงกันมากที่สุด จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้กลับไปตรวจสอบ เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป

- การสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูล (Prolong engagement) ซึ่งการที่ผู้วิจัยรู้สึกคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูล จะทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีพฤติกรรมและการแสดงออกที่เป็นธรรมชาติ (Phenomenological validity)

- การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) งานวิจัยนี้ใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) คือ การใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน และใช้วิธีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมควบคู่กับการซักถาม และวิธีตรวจสอบสามเส้าด้านบุคคล โดยการสอบถามข้อมูลจากบุคคลหลายฝ่าย ประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน ผู้นำชุมชน ประชาชน อาสาสมัครสาธารณสุข และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจากเอกสารต่างๆ ประกอบด้วย

- ได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ (Peer debriefing) งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการวิจัยอย่างมีขั้นตอน กระบวนการ คือ ก่อนที่จะวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความ ผู้วิจัยถอดเทปแบบสัมภาษณ์ทั้งหมดคำต่อคำ (Verbatim) และมีการตรวจสอบความถูกต้องของบทสัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่งโดยการฟังเทปซ้ำ รวมทั้งรวบรวมการบันทึกสั้นๆ ที่ผู้วิจัยได้จดบันทึกขณะสัมภาษณ์

- ภายหลังสิ้นสุดการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้กลับไปตรวจสอบ โดยผู้ให้ข้อมูลอีกครั้ง และติดต่อกันทางโทรศัพท์เพื่อตรวจสอบความหมายและความเข้าใจ นอกจากนี้ได้ให้ผู้ให้ข้อมูลได้เสนอความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ด้วย

2) ใช้ระเบียบวิธีวิจัย (Research method) ใช้ในการทำวิจัยอย่างมีขั้นตอน ประกอบด้วย การนำเสนอข้อมูลที่ละเอียด ครบถ้วนและครอบคลุม (Dense description data) โดยจะแสดงการถอดรหัสและตรวจซ้ำ (Code-recode procedure) ที่ทำให้ได้มาซึ่งประสพการณ์และประเด็นหลัก (theme) มีการตรวจสอบ (Peer debriefing) โดยอาจารย์ที่ปรึกษา

1) การยืนยันผลการวิจัย (Confirm ability) เป็นการยืนยันผลที่ได้จากข้อมูลและการตรวจซ้ำประกอบด้วย

- การบันทึกเทปขณะสัมภาษณ์
- การจดบันทึกรายละเอียดของข้อมูล ของผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย ได้แก่
ครั้งที่ วัน เวลา สถานที่ให้สัมภาษณ์

- การถอดเทปแบบคำต่อคำ
- บันทึกการถอดรหัสข้อความที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสรุป
ประเด็นย่อย

- การอ้างคำพูดของผู้ให้ข้อมูลโดยตรงในการเสนอผลการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย	ประชากร	เครื่องมือ	การหาคุณภาพเครื่องมือ	การเก็บรวบรวมข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล
1. การศึกษาผลการดำเนินงาน PCU จ. พิษณุโลก	PCU จำนวน 153 แห่ง	แบบสอบถาม	ความตรงตามเนื้อหาโดยผู้คุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน นำไปทดลองใช้กับ PCU จ.อุตรดิตถ์ จำนวน 30 แห่ง	ส่ง แบบสอบถาม ผ่าน สสอ. ไปยัง PCU 153 แห่ง	วิเคราะห์ด้วย ความถี่ ร้อยละ และ ค่าเฉลี่ย วิเคราะห์เชิงเนื้อหา
2. การศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของ PCU จ. พิษณุโลก	จากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย โดยวิธีการจับฉลากเลือก PCU 3 อำเภอ จากทั้งหมด 9 อำเภอ แบ่งเป็น PCU ที่ผ่านเกณฑ์ที่มีคะแนนประเมินมากที่สุด อำเภอละ 1 แห่ง PCU ที่มีคะแนนประเมินน้อยที่สุด อำเภอละ 1 แห่ง รวม PCU ทั้งสิ้น 6 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้รับผิดชอบงาน ศสช. จาก สสจ., สสอ., ผอ.รพ., จนท. PCU, นายก อบต./เทศบาล, ผู้นำชุมชน, อสม., ประชาชน	แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง	ความตรงของเนื้อหาและ ความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยผู้คุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน	เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก	วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis)